

ARTA CONVERSAȚIEI... LA TULCEA

În urmă cu ceva timp, am scris un articol în care încercam să găsec un răspuns la întrebarea ce limbă se vorbea la Tulcea, pe la 1870, având în vedere că frumosul nostru oraș (ca și întreaga Dobroge) erau parte din Imperiul Otoman. Primul răspuns găsit a fost acela că, luând în considerare adevăratul Turn Babel tulcean, construit de multitudinea de etnii ce-l locuiau, limba vorbită era turca, impusă de comunitatea turcă și tătară, la care se adăugau oficialii otomani, trimiși de la Constantinopol, în frunte cu un mutesarif (guvernator) și un adevărat bazar de funcționari și militari, cu fes, narghilea și mirosind a baclavale cu miere.

Totuși turcii și tătarii tulcenii n-au fost niciodată mai mulți de 500 de familii din cele aproximativ 5000, câte număra Tulcea pe la 1870, în permanență fiind o minoritate în comparație cu celelalte comunități de români, greci sau lipoveni. Limba turcă mai avea și alte defecte pentru a deveni o limbă răspândită printre tulcenii. În primul rând, era o limbă *altaică* scrisă în alfabetul arab, iar cei care știau să o scrie și citească erau o adevărată castă. În al doilea rând, limba oficială din cancelariile otomane era greaca, iar de prin 1860, limba franceză, deoarece alături de influența politică franceză, telegraful, cel mai modern mijloc de telecomunicații, funcționa în limba franceză (cel puțin în Imperiul Otoman și Principatele Românești).

În aceste condiții, ne place să credem că la Tulcea, lumea vorbea românește, deoarece românii erau o comunitate numeroasă, simpatcă și cu o limbă ușor de vorbit. Ca de obicei, adevărul se află undeva la mijloc, adică românii erau numeroși, dar fără să fie uniți, deoarece proveneau din zone complet diferite, erau relativ simpatici iar româna era ușor de vorbit... pentru români. Adevărul este că, în rândul comunităților, se vorbea aproape cu îndărătnicie doar limba maternă, fapt ce a persistat până aproape în zilele noastre. Și totuși era nevoie de o limbă de comunicare, care să fie vorbită de toți tulcenii, pentru a se putea înțelege, pentru că oricât de închise ar fi fost comunitățile, prosperitatea venea din munca liberă și comerț. Limba cea mai răspândită printre tulcenii era greacă, fiind vorbită de negustori, oficialități și o parte a populației, cam în aceleași condiții ale limbii

engleze din zilele noastre. Școala grecească era deschisă pentru copiii tuturor etniilor (cu achitarea unor taxe), iar prima școală grecească a fost și prima deschisă pe meleagurile tulcene. Dar, ca și în ziua de azi, nu toată lumea vorbea greaca (engleza), mai ales la nivelul păturilor sociale de jos.

Dar și aceștia aveau nevoie de comunicare, motiv pentru care s-a inventat un fel de *lingua franca*, acea limbă mixtă, vorbită în porturile din Marea Mediterană, alcătuită din italiană (80%) iar restul cuvinte franceze, grecești, turcești etc. Cum Mediterana era (și este) departe de Tulcea, *lingua franca* folosită pe la noi era puțin diferită, dar nu foarte. Acum să nu vă închipuiți, că oameni se întâlneau, dădeau mâna și apoi se întrebau dacă vorbesc *lingua franca*, după care începeau să turuie cursiv, făcând glume cu subtilități gramaticale și jocuri de cuvinte. Fiind vorba de o limbă strict orală, fără nici o regulă precisă, conversația celor doi, sau mai mulți interlocutori, era la dispoziția lor imaginativă, a vocabularului pe care îl stăpâneau și, bineînțeles, a datului din mâini.

Dar pentru a nu mai pierde timpul cu observații teoretice, iată, în continuare, o mostră autentică de lingua franca vorbită la Tulcea și Sulina, în perioada interbelică, de către un pilot de bară: „Ascultam la mine, efendi! Primo, estem avut beaucoup attentione nu facem bocluc la buhaz. Ama, nici la canal. Atunci luat la buzunar firman de la birou sondaj, care dat la noi pilotaj, chaque jour. Apres, urcat la vapor și luat comanda de la căpitan până scos barcaz în larg. Aici, dat comanda ama telegraf la mașinist: iavaș, iavaș, mașina! Timonier ținut directione tout avant ma uitat rapid și la mine pentru semnale. Ma, dacă vazut cum eu beut un cafe și fumez una țighara straina, alors, ținut timona tout avant la canal, ma encore, cu ochi a la geamandurile. Ama daca el vazut la mine sprincean stâng ridicat, alors facut rapid un poco tribord timona! Ma, daca eu facut gest a droite, el facut un poco babord...” Cam așa suna, un fragment de lingua franca povestită de bătrânul pilot turc Dursan, în paginile cărții „Amintiri din Europolis”, scrisă de Zaharia Potârniche, motiv pentru care îi mulțumim.

prof. Nicolae Ariton
Casa Corpului Didactic Tulcea

imagine 1 – coperta unei reviste de epocă, care se ocupa cu studiul lingua franca;
imagine 2 – gravură publicată într-un jurnal german, cu Tulcea în timpul Războiului din 1877-1878;
imagine 3 – gravură cu Sulina, circa 1860;
Imagine 4 – ilustrată cu Sulina perioadei interbelice.

